

Освітній потенціал дидактичної гри у вивченні іноземної мови

молодшими школярами

У статті досліджено підходи до визначення дидактичної гри для вивчення іноземної мови в початковій школі. Проаналізовано вплив дидактичних ігор на особистісний розвиток молодших школярів.

Ключові слова: дидактична гра, початкова школа, іноземна мова, учні, метод.

Вивчення іноземної мови з 2-го класу загальноосвітньої школи ініціює перегляд та вдосконалення змісту навчання. Цей процес повинен орієнтуватися на володіння мовою як засобом спілкування, на особистість школяра, цілеспрямоване формування вимовної культури говоріння, і, найважливіше – на інтеграцію іншомовної мовленнєвої діяльності з ігровою [10, с.3].

Доцільність використання ігор у процесі вивчення іноземної мови молодшими школярами пов'язано з їх психофізіологічними та індивідуальними особливостями, потребою в іграх, особливо на початкових етапах навчання. На нашу думку, сприяти зацікавленню учнів у іноземній мові, полегшити запам'ятовування фонетичних знаків, лексичних одиниць та граматичних конструкцій може дидактична гра, під час якої поєднуються розвага і навчання.

Організація національного шкільного навчання має певні недоліки. Скажімо, В. Букатов зазначає, що воно реалізується “в режимі “парної педагогіки”, коли весь клас ніби розбивається на численні ізольовані пари спілкування – “учень-учитель”. Така система дає можливість учителеві домінувати над учнями у зв'язку з їх ізоляцією одне від одного. Тому школярам складно виявляти і зберігати своє право на суб'єктність, на унікальність [2, с.16–17]. Діти не мають можливості спілкуватися між собою, виражати свої емоції. Тому дуже цінною в такій ситуації є гра, яка сприяє спілкуванню учня із однокласниками та з групою (групова форма роботи).

Практика свідчить, систематичне використання таких форм роботи є рідкістю. Увіразнення дидактичної мети в ігровій формі сприяє активності та зацікавленості дітей у роботі, а не примушує чи зобов'язує до виконання певного завдання.

Мета статті – проаналізувати погляди вчених на зміст і вплив дидактичних ігор на особистісний розвиток молодших школярів у процесі вивчення ними іноземної мови.

Зауважимо, що в першому класі потреба учнів у грі простежується на кожному уроці; відтак спостерігається тенденція до поступового зниження цієї потреби під час навчального процесу в міру їх дорослішання. Опора на гру є необхідною умовою переходу дитини від зовнішньої (практичної) до внутрішньої (розумової) діяльності. Вибір ігор та ігрових ситуацій зумовлено віком і цілеспрямованою педагогічною діяльністю [5, с.31].

Гра завжди була і є предметом наукових досліджень. Започатковували розробку теорії гри Г. Спенсер, Ф. Шиллер, а в 30-40-і роки ХХ сторіччя учень Л. Виготського О. Леонтьєв розробив теорію гри, відповідно до якої її мотив зумовлений процесом, а не результатом.

Проблеми дидактичних ігор були порушені Ф. Фребелем, М. Монтесорі та О. Декролі. Між тим, все ще відсутнє однозначне визначення *дидактичної гри* як педагогічного явища, в тому числі для вивчення іноземної мови.

Про необхідність використання ігор на початковому етапі вивчення іноземної мови висловлювалися К. Валусєва, Г. Волошан, А. Гергель, Н. Дручків, В. Крутій, О. Михайлова, С. Роман, Ю. Федусенко, С. Ходоровська, Т. Шкваріна та інші.

Зупинимось детальніше на поглядах дослідників на дидактичну гру для вивчення іноземної мови з метою з'ясування її суті. На думку російської вченої Л. Андрєєвої, дидактичні ігри є засобом організації пізнавальної діяльності, розвитку розумового й етико-естетичного потенціалу, комунікативних здібностей та оцінно-емоційного ставлення особистості до дійсності, оточення і самої себе [1].

О. Казанічер трактує дидактичну гру як засіб розвитку інтересу до навчального предмета, оскільки вона спрямована на активізацію розумової діяльності учнів, адже діти самостійно опановують новими знаннями, допомагають один одному [4, с.2–3].

Ми вважаємо, що, трактуючи дидактичну гру для вивчення іноземної мови як засіб, не слід применшувати її вплив, звівши до методичного прийому. Дидактичні ігри виконують значно більшу кількість функцій у навчально-виховному процесі.

За твердженнями А. Захарченко, дидактичні ігри в навчанні іноземної мови є підготовкою до комунікативної діяльності, сприяють формуванню та вдосконаленню граматичних, лексичних, фонетичних, орфографічних навичок, удосконаленню аудіювання, говоріння, читання, письма [3, с.30].

О. Паршикова схиляється до думки, що в початковій школі основною формою і головним прийомом у вивченні іноземної мови повинна бути навчальна гра [8, с.51].

Т. Шкваріна дидактичні ігри трактує як різновид ігор із правилами. Їхня мета – реалізація навчання через виконання завдання, що відбувається в активній ігровій діяльності завдяки насиченості навчання емоційно-пізнавальним змістом, стимулювання мовленнєвої активності [11, с.45].

М. Стронін трактує гру на заняттях з іноземної мови як ситуативно-варіативну вправу, в якій уможлиблюється багаторазове повторення мовленнєвого зразка в умовах, максимально наближених до реального мовленнєвого спілкування із властивими йому ознаками – емоційністю, спонтанністю, цілеспрямованістю мовленнєвого впливу [6, с.52]. На нашу думку, говорити про дидактичну гру як про вправу не цілком правомірно, оскільки вправа є повторним виконанням певної дії, а участь у грі передбачає творчий підхід, активну позицію дитини, виконання правил задля досягнення мети. Дидактична гра є ширшим поняттям, вона є організацією практичної діяльності, що підпорядкована меті, завданням і правилам.

Із розвитком та поширенням комп'ютерних технологій дедалі більшу увагу привертають комп'ютерні дидактичні ігри. На думку О. Пішенка, впровадження дидактичних комп'ютерних ігор у навчально-виховний процес школи сприятиме всебічному розвитку особистості, зацікавленості, активізації пізнавальної діяльності учнів [9]. Однак, комп'ютеризація освіти в нашій країні – явище нове і потребує уваги науковців та педагогів, позаяк комп'ютерні ігри повинні сприяти розвитку дитини, а не виснажувати її.

Порівнюючи комп'ютерне навчання з традиційним, слід відзначити значне зацікавлення дітьми першим, унаслідок використання мультимедійного тексту, ширших можливостей у виборі необхідної інформації. Це ж стосується і комп'ютерних ігор із дидактичною метою. З'явилося чимало автоматизованих навчальних курсів із іноземних мов для навчання дітей молодшого шкільного віку, в основі яких ігри, що сприяють вивченню лексики та граматики іноземної мови. За приклад розглядаємо такі курси: “Іноземні мови для дітей” (спрямований на вивчення алфавіту, основних кольорів, чисел від 1 до 10), “Я і моя сім'я” (допомагає вивчити лексику із запропонованої теми, тренувати пам'ять, сприймати на слух, розвивати увагу тощо за допомогою ігор), “Кліффорд вчиться читати по-англійськи” (містить дев'ять видів ігор, зокрема “Спіймай літеру”, “Сортування слів”, “Додавання пропущених літер”, “Написання слів” тощо), а також “Мишка Мія вивчає мови”, “Світ слів” та багато інших. Таким чином, основними видами є ігри на запитання-відповідь, ігри зі словником (vocabulary games), добір відмінностей, рольові ігри (role games), конкорданс (concordance) – вживання слова в контексті, ігри з малюнками (picture games), звукові ігри (sound games), змішані ігри (miscellaneous games). Деякі з них учителі активно впроваджують у педагогічну діяльність.

Таким чином, все ще відсутній єдиний підхід до визначення поняття “дидактична гра для вивчення іноземної мови”. Її розглядають як засіб організації пізнавальної діяльності, комунікативних здібностей особистості, розвитку інтересу до вивчення іноземної мови; як вправу для багаторазового

повторення та засвоєння певного зразка; як різновид ігор із правилами з визначеними метою та завданнями для розвитку мовлення.

Поділяємо твердження І. Куліш про те, що дидактична гра є важливим методом навчання, оскільки вона є способом досягнення певної дидактичної мети: повторення попередньо вивченого матеріалу, засвоєння нового, закріплення засвоєного, формування вмінь практично застосовувати знання [6, с.55], а також ідеї А. Захарченко щодо підготовки в дидактичних іграх учнів до комунікативної діяльності, сприяння розвитку їх граматичних, лексичних, фонетичних, орфографічних навичок в аудіюванні, говорінні, читанні, письмі [3, с.30].

Отож, *дидактичну гру* у вивченні іноземної мови розглядаємо як метод навчання фонетики, лексики, граматики, стилістики іноземної мови для оволодіння учнями знаннями, вміннями та навичками в читанні, аудіюванні, мовленні й письмі в ігровій формі, спрямований на розвиток особистості дитини; водночас, дидактична гра є дієвим методом виховання.

Однак, як свідчать дослідження психологів (Л. Артемова, Д. Ельконін) та педагогів (О. Савченко, І. Школьна), гра не дає належних результатів, якщо використовується фрагментарно та епізодично. Здебільшого, проблема гри розглядається в галузі дошкільної педагогіки. У школі її, як правило, використовують на заняттях гуртків, в післяурочний час тощо.

Ми відстоюємо позицію щодо необхідності оптимального, цілеспрямованого, систематичного, глибоко усвідомленого і науково обґрунтованого використання дидактичних ігор, які пізніше можна поступово ускладнювати й урізноманітнювати в міру накопичення в учнів знань і вироблення вмінь та навичок.

Доцільність використання ігор в початковій школі пов'язана не тільки з іноземною мовою, але й з іншими дисциплінами. Утім, чимало спільного властиве іграм у вивченні рідної та іноземної мов. Попри те, що кожна мова має свою фонетичну, лексичну, граматичну, стилістичну системи, все ж структурні особливості ігор не мають істотних відмінностей. Деякі ігри

можна адаптувати з однієї мови до іншої (дидактичні ігри з алфавітом, фонетичні, лексичні тощо), що, власне, зазвичай використовують учителі початкової школи у практичній діяльності.

Отже, дидактичні ігри потрібно включати в систему уроків або організувати під час уроку. На початку уроку гра активізує розумову активність учня, допомагає спрямувати увагу на самостійну діяльність. Коли діти втомлені, доцільним буде використання рухливих ігор. Ігри з елементами емоційного збудження варто пропонувати наприкінці уроку [7, с.41]. Однак використовувати такий метод у вивченні іноземної мови вчителю часто заважає авторитарний стиль поведінки, небажання або брак часу на підготовку до організації гри. Тому її результативність значною мірою залежить від особи вчителя, його вміння творчо працювати, психологічної обізнаності про особливості молодших школярів, психологічної культури, педагогічного спілкування, організаторських умінь, усвідомлення потреби в самоосвіті, бажання вдосконалювати професійну майстерність, адже організація гри потребує відповідних знань, умінь та навичок педагога, часу на її підготовку, створення її режисуру. Перспективи подальшого наукового пошуку вбачаємо у дослідженні знань і умінь педагога, необхідних для ефективної організації дидактичних ігор у процесі вивчення іноземної мови.

Список використаних джерел

1. Андреева Л. А. Дидактические игры как средство развития профессионально значимых качеств будущего специалиста [Електронний ресурс] : дис. ... кандидата пед. наук : 13.00.08 / Андреева Людмила Александровна. – Брянск, 1999. – Режим доступу до дис. : http://psf.grsu.by/library/copy_of_04/inform/4.
2. Букатов В. Педагогічні тайнства дидактичних ігор / Букатов В. – К. : Ред. загальнопед. газ., 2004. – 128 с.

3. Захарченко А. О. Особливості організації навчання англійської мови на ранньому етапі / А. О. Захарченко // Англійська мова та література. – 2008. – №1 (38) – С. 28–31.
4. Казанічер О. С. Дидактичні ігри як засіб активізації діяльності учнів на уроках англійської мови / О. С. Казанічер // Англійська мова та література. – 2007. – №36 (190). – С. 2–3.
5. Кудикіна Н. Ігрова діяльність у початковій освіті / Н. Кудикіна // Відкритий урок. – 2006. – №5–6. – С. 27–32.
6. Куліш І. М. Дидактична гра як засіб активізації навчальної діяльності студентів університету: дис. ... кандидата пед. наук: 13.00.09 / Куліш Ірина Миколаївна. – Черкаси, 2001. – 191 с.
7. Носенко Л. Творчі вправи та ігри як невід’ємна частина логічного мислення молодших школярів / Л. Носенко, Н. Скопич // Початкова школа. – 2005. – №7. – С. 40–41.
8. Паршикова О. Навчання іноземних мов у початковій школі / О. Паршикова // Рідна школа. – 2002. – №2. – С. 48–52.
9. Пішенко О. В. Дидактичні комп’ютерні ігри як засіб активізації навчання фізики в основній школі [Електронний ресурс] : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.02 / Пішенко Олександр Вікторович. – К., 2009. – Режим доступу до дис. : <http://www.lib.ua-ru.net/diss/cont/354545.html>.
10. Роман С. В. Планування та аналіз навчального процесу з іноземної мови у початковій школі (на матеріалі англійської мови) / Роман С. В. – Горлівка : ГДПШМ, 2003. – 108 с. – (Навчальний посібник).
11. Шкваріна Т. М. Англійська мова для наймолодших : програма, методичні рекомендації / Шкваріна Т. М. – Х. : Видавнича група “Основа”, 2004. – 176 с.

Tamara Marchiy-Dmytrash. The Didactic Game in Foreign Language Learning in the Primary School as a Pedagogical Problem

The approaches to definition of didactic game in foreign language learning in the primary school are researched in the article. The influence of didactic games on the junior pupils' personal development is analyzed.

Key words: *didactic game, primary school, foreign language, pupils, method.*

ДИДАКТИЧНА ГРА ДЛЯ ВИВЧЕННЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ ЯК ПЕДАГОГІЧНА ПРОБЛЕМА

У статті досліджено підходи до визначення дидактичної гри для вивчення іноземної мови в початковій школі. Проаналізовано вплив дидактичних ігор на особистісний розвиток молодших школярів.

Ключові слова: *дидактична гра, початкова школа, іноземна мова, учні, метод.*

Tamara Marchiy-Dmytrash. The Didactic Game in Foreign Language Learning in the Primary School as a Pedagogical Problem

The approaches to definition of didactic game in foreign language learning in the primary school are researched in the article. The influence of didactic games on the junior pupils' personal development is analyzed.

Key words: *didactic game, primary school, foreign language, pupils, method.*